Wanda Reisel: 'Witte Liefde is een ode aan

Wanda Reisel werd onlangs genomineerd voor de AKO Literatuurprijs 2005 voor haar roman *Witte Liefde*. Een boek waarvoor de kiem werd gelegd toen ze in 1992 voor het eerst na ruim dertig jaar terugkeerde op Curaçao. De roman gaat over een hartstochtelijke buitenechtelijke liefde en speelt zich af op het Curaçao van de late jaren vijftig. De roman is gebaseerd op de liefdesaffaire van Reisels overleden moeder. “Het is een ode aan Curaçao en mijn moeder; en de geschiedschrijving van mijn eigen familie.”

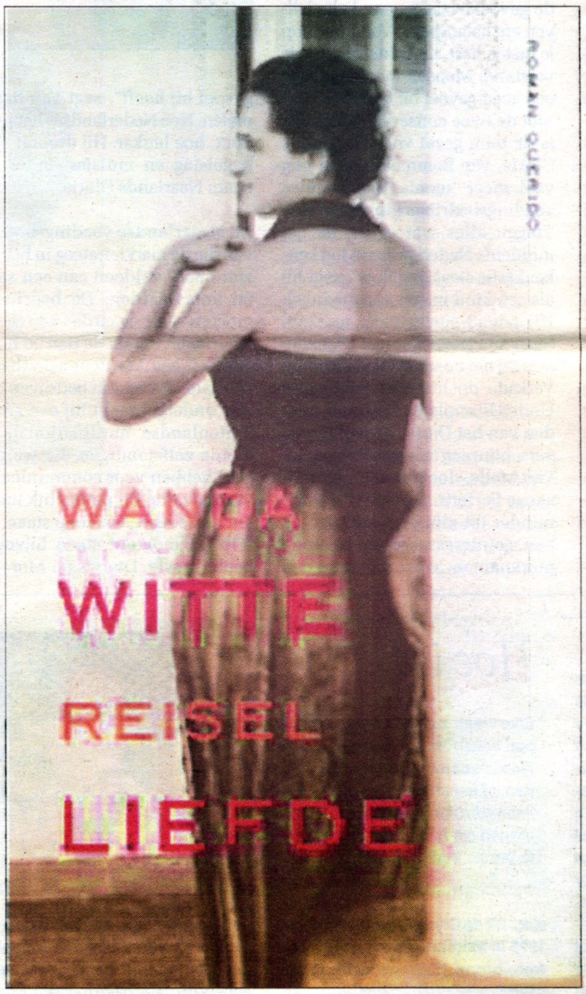

Door Stephanie Oosthoek

Reisel is geboren op Curaçao, als kind van een artsengezin, maar verhuisde al op jonge leeftijd naar Nederland. Het eiland hield de herinnering aan een tragisch ongeluk, dat van haar twaalfjarige broer Paultje, te veel in leven. De dood van de oudste zoon van het gezin was te emotioneel voor haar ouders om langer op Curaçao te blijven, te pijnlijk als het was om altijd langs de Joodse begraafplaats te moeten rijden. Bovendien hadden andere kinderen in het gezin de leeftijd voor de middelbare school bereikt.

De schrijfster was een jaar of vijf toen zij in Nederland aankwam. Haar herinneringen van Curaçao werden voornamelijk gevormd door foto's en verhalen. In 1992 gingen moeder en dochter voor het eerst sinds hun vertrek in 1960, terug naar Curaçao. “Met mijn moeder als gids”, zegt Reisel. “We bezochten ons oude huis op Girouette, zochten oude vrienden van mijn ouders op, en spraken met hen. Zo kreeg ik allerlei verhalen te horen; ik kreeg via haar ogen het eiland van vroeger te zien. Pas een aantal jaren later kwam de anekdote over die liefde van mijn moeder naar boven. Zij heeft er niet eens zoveel details over verteld. Het was er gewoon. We zijn destijds in Nederland bij deze *lover* en zijn vrouw op bezoek geweest. Mijn vader was toen al lang - in 1976 - overleden. Het waren nog steeds vrienden van mijn ouders. Die ex-minnaar was heel open. Hij zei: 'Oh, ik was zo verliefd op jouw moeder. Als ik haar Chevrolet bij de supermarkt zag staan, begon mijn hart te bonken'. Het is zo leuk als iemand van zeventig dat zit te vertellen over je eigen moeder. Ik moest daar iets mee doen.”

AFPERSING

Naast haar hernieuwde interesse voor de liefdesaffaire van haar moeder is een afpersing, die volgde nadat Reisels moeder een inlandse vrouw aanreed, een andere belangrijke gebeurtenis die Reisel bracht tot het schrijven van *Witte Liefde*. Ook haar eigen nieuwsgierigheid naar het eiland waar zij in 1955 werd geboren, droeg eraan bij. “Ik heb niet echt een bewuste herinnering aan Curaçao, maar ik wilde het wel reconstrueren. Ik ben een aantal keren teruggegaan, en heb heel veel mensen gesproken. Ik heb de sfeer gesnoven, en zo geprobeerd het decor van mijn eigen verleden te reconstrueren. Dat was ontzettend leuk om te doen, en is ook gelukt. Daar ben ik bijna het trotst op, dat oudere Curaçaoënaars zeggen: 'Oh, het was net of ik het weer rook, of het weer zag'. Terwijl ik het zelf niet heb gezien. Ik heb ook tegen mijn moeder gezegd dat ik over die verliefdheid wilde schrijven. Maar ik weet natuurlijk niet wat voor boek het zou zijn geworden als ze nog had geleefd. Ze is in 2002 overleden.”

Reisel heeft altijd al een bepaalde fascinatie gehad voor het thema verliefdheid. De liefdesrelatie van haar moeder bood haar alle gelegenheid, hier eens flink in te duiken. “Ik wilde heel graag over het fenomeen verliefdheid schrijven. Het fenomeen waardoor je helemaal onderuit wordt geschoffeld. Alsof een automatische piloot je leven overneemt. Verliefdheid speelt meestal in de pubertijd en zit aan erotiek en seksualiteit vast. Maar ik ken een bepaalde vorm van verliefdheid al vanaf dat ik kleuter was. Mijn kleuterjuf, daar was ik echt verliefd op, maar ook op een jongetje uit mijn klas. Het was een belangrijke band. Dat kan ook wel met een dood broertje hebben te maken, dat je zo bang bent dat mensen zomaar weg kunnen vallen. Het heeft met hechten te maken. Dat gevoel, dat ik al zo vroeg had, en een beetje lijkt op verliefdheid; dat is wat ik wilde laten zien in dit boek. Het gaat over het zoeken van die vrouw naar een andere band, of een band met die man, en welke kronkelwegen dat aflegt. Uiteindelijk lukt dat ook niet, omdat die man gewoon niet durft. Hij vindt het wel heel bijzonder, maar gaat er niet zijn hele leven voor opgeven.”

DOODSKIST

Witte Liefde begint met de hoofdpersoon, die in haar doodskist ligt. Een vorm die de vakjury van de AKO Literatuurprijs 2005 absoluut wist te waarderen. Reisel

mijn moeder en aan Curaçao'

Wanda Reisel

koos voor deze vorm omdat zij niet het zoveelste boek wilde schrijven waarbij de hoofdpersoon vanuit haar ziekbed terugkijkt op haar leven. Daarnaast wilde zij laten zien dat die 35-jarige vrouw van vroeger, die zich zo aan die verliefdheid had overgegeven, duidelijk een stuk naïever in leven stond dan de oude vrouw in haar doodskist. "Mijn moeder was vroeger niet zo gewend aan het leven dat hard op je afkwam. Zij dacht dat alles mooi was. Een aantal tegenslagen in haar leven hebben haar wijzer gemaakt. Later, zoals vlak voor haar dood, was ze veel ironischer, veel beter tegen het leven opgewassen, maar dat was echt iets van de laatste jaren. De laatste weken van haar leven, in haar ziekbed, was ze zo opstandig, en ook grappig. Iedereen kon de pot op! Ze was heel anders dan vroeger. Ik wilde het verschil laten zien."

Vooral de dood van haar oudste zoon Paul deed Reisels moeder inzien dat de wereld lang niet zo mooi was als zij zichzelf graag voorhield. De tragedie eiste uiteraard ook zijn tol binnen de rest van het gezin. "De dood van mijn broer betekende een hele slag in het leven van mijn ouders. Mijn ouders zijn Joods en moesten in de oorlog onderduiken. Mijn vaders familie is voor driekwart uitgemoord. Het leven is dan zo gemeen dat je ook nog je oudste zoon moet verliezen. Dat verlies is het allerzwaarst. En iets wat haar, en natuurlijk ook ons hele gezin, heeft getekend."

SLUIER

Heel bewust maakte Reisel dit alles niet mee, daarvoor was ze te jong. Toch heeft het haar gevormd. "Het was iets wat heel erg op mijn familie drukte. Voor mijn gevoel erger nog dan de oorlog. En er kon niet over dat verdriet worden gesproken. Mijn broers en zussen mochten niet naar de begrafenis, dat was *not done*. Er hing een soort sluier over mijn familie. Als klein kind word je dan heel voorzichtig. Je wilt mensen geen pijn doen. Je denkt: 'Ik zal maar niet vragen over dat broertje, want dan beginnen mijn ouders weer te huilen'. Daarom was het zo bijzonder toen ik met mijn moeder op Curaçao terugkwam. Een heleboel mensen vertelden over Paultje. Zij zeiden dingen als: 'Ik weet nog precies hoe het ongeluk gebeurde'. Maar Paultje leefde in Nederland niet. Daar kende niemand hem. Dat was voor mij, en misschien ook voor mijn moeder, een openbaring. Mensen deden er niet besmuikt over, waarschijnlijk door een ander temperament, en hoe je met dat soort dingen omgaat. Het was heel emotioneel en bijzonder."

Eenzaamheid is een belangrijk thema, dat herhaaldelijk in het werk van Reisel terugkeert. Zelf is zij ook altijd een beetje een buitenstaander geweest. Dat is deels de aard van het beestje, maar het verlies van haar broer heeft daar waarschijnlijk ook toe bijgedragen. "Ik was drieëneenhalf toen het ongeluk gebeurde. Ik denk dat dit onbewust een hele indruk op mij heeft gemaakt. Mijn ouders konden niet zo goed praten met mijn oudere broers en zussen. Zij waren zeven, negen en elf jaar. Zo'n kleintje is dan de troost voor de ouders. Ik ben waarschijnlijk doodgeknuffeld. En dat voelt een klein kind. Maar het zit ook een beetje in mijn karakter. Mijn andere broers en zussen, behalve mijn jongste broer, hebben dat allemaal; een beetje naar binnen gekeerd zijn, voorzichtigheid.

Later zijn we natuurlijk opgevoed met: 'Pas op dit, pas op dat.' Je moest oppassen dat je niet dood ging. Dat beschouwende, en het schrijverschap, past goed bij mij. Ik kan me beter uiten in een boek.'

Na het gymnasium in 1974 te hebben afgerond studeerde Reisel Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Dat was geen succes. Ze volgde vervolgens de Regieopleiding van de Theaterschool in Amsterdam (1976-1981). Ze rondde de opleiding wel af, maar koos voor het schrijversschap. In 1988 debuteerde Reisel met *Het Blauwe Uur*. Sindsdien komt er ongeveer elke vier jaar een boek van haar uit. Tussentijds schrijft zij ook toneelstukken, film- en televisiescripts. Bij haar debuut hoopte Reisel zichzelf op haar vijftigste schrijfster te mogen noemen. Ze is intussen die leeftijd dicht genaderd, en heeft nog een ander streven.

"Mijn moeder werd ironischer naarmate zij ouder werd. Ik hoop dat voor mij het omgekeerde geldt. Ik heb een mateloze bewondering voor mensen die heel kwetsbaar en bijna naïef in het leven kunnen staan, terwijl om hen heen de bommen vallen. Dat zij ondanks alles toch gevoel kunnen behouden, en ontzettend eerlijke mensen kunnen zijn; nog steeds met gevoel over de dingen kunnen spreken. Ik heb mezelf van jongs af aan gepantserd tegen allerlei gevaren. Mijn ontwikkeling is dus meer naar steeds meer openheid. Dat juich ik heel erg toe. Dat je op je tachtigste vrij van remmingen bent."